

Vzpomínka na bitvu u Zborova.

Hrdinného útoku československé brigády u Zborova dne 2. července 1917 bylo loňského roku, u příležitosti pětiletého výročí, hojně vzpomínáno jak v časopisech, tak i ve velmi cenných pracích, zvláště vydaných. Veškeré vzpomínky jsou psány účastníky bitvy na straně ruské, tedy našimi legionáři; nikde jsem však nečetl dosud pojednání, nebo vyličení o stavu a chování Čechů rakousko-uherského vojska v té bitvě, ač mnoho účastníků jistě činně slouží v naší armádě.

Pokusím se tedy, bych jako jeden z mnohých účastníků, ač sám jsem ve svém postavení nebyl vždy dobře a plně informován, vyličil situaci, jež byla na straně rakousko-uherské.

Příslušel jsem 2. baterii (15cm houfnice) těžkého dělostřeleckého pluku č. 19 (velitel pluku pluk. Šteffan), — nyní je to čsl. hrubý dělostřelecký pluk č. 101 — a přidělení jsme byli spolu s 19. polním dělovým a 19. polním houfnicovým plukem, 1. bosenským pěším plukem a praporem polních myslivců č. 5. pěší divisi č. 19 (velitel generál Bölz), jež byla před válkou ubytována v Plzni. Můj pluk byl před válkou posádkou v Motole u Prahy a měl převážně české mužstvo.

Zásobování stravou od konce února 1917 bylo silně omezeno, masa dávano poskrovnu a to jedna masová konzerva pro dva muže; bylo nařízeno sbírat na jaře kopřivy a upravovati je jako zeleninu k zlepšení stravy mužstva. Různá přilepšení stravy skorem vůbec nedocházela.

Divise byla rozložena v krajině východně od Pomořan a západně od Zborova, asi od vesnice Koňuch přes Travotloki k Lavrykovicům již od ústupu z Jezerné v srpnu 1916, jenž byl vynucen úspěšnou

ofensivou generála Brusilova, a sousedila na sever s 32. honvédskou divísi, jejíž pravé a naše levé křídlo a střed staly se terčem útoku československé brigády. Obě divise, 19. i 32. byly částmi 9. sboru (velitel gen. Kletter), patřily k 2. armádě (velitel gen.-pluk. Böhm-Ermolli) a střežily důležitý úsek, v němž probíhala dráha a silnice Zločov—Lvov.

Opevnění fronty byla velmi důkladná a namnoze pozorovací dělostřelecká stanoviště stavěna ze ztuženého betonu. Má baterie měla v úseku Augustovka—Cecovka tři pozorovací body. V první zákopové linii na západ Josefovky, severně polní stráže č. 1., byl pozorovací bod velmi pevně vybudovaný, stěny a strop ze ztuženého betonu, nazvaný „Irma“; v druhé zákopové čáře na kótě 388, byl pozorovací bod „Hilda“, stavěný ze dřeva se železným, besemerovaným, polovypouklým stropem. Třetí bod pozorovací, na nejvyšším místě v krajině, kóta 402, kryt hustými korunami dubů, byl „Hanna“, kde bylo i stanoviště dělostřelecké brigády a jiných baterií.

Jak pevně byly tyto pozorovací stanice vybudovány, dokazuje obraz akademického malíře J. Vlčka, zhotovený loňského roku u příležitosti výpravy na bojiště u Zborova. Obraz jest vystaven v obrazárně „Památníku Odboje“, v letohrádku „Hvězda“ na Bílé Hoře, kde viděti jest pozorovací bod „Irma“ jako kryt skorem neporušený a nad vchodem jest i nápis dobře viditelný.

Větších akcí jsme v zimě nezažili, až teprve po ruské revoluci stali jsme se terčem občasných místních útoků nevelkého významu. Později z jara a hlavně počátkem června, krátce po jmenování gen. Brusilova velitelem jihozápadní ruské fronty, pocítili jsme znovu útočnou sílu ruskou.

Ta vyvrcholila dne 29. června v nepřetržitě palbě, posílajíc pozdravy svých dalekonosných děl i velitelství sboru v Pomořanech, 12 km od posic ruského dělostřelectva vzdálenému, jež bylo jimi probuzeno o 4. hodině ranní.

Rakouské zákopy u Koniuch.

Prvá zákopová čára táhla se od vesnice Koňuch přes Josefovku, před Hodovem k vesnici Travotloki, ležící na západ od Zborova. Terén byl rakouskému vojsku příznivý, skýtal množství úkrytů v roklicích a vyvýšeninách, v nichž hlavně dělostřelectvo bylo umístěno. Má baterie stála stranou od silnice podle lihovaru u Hodova na východ pod svahek kóty 402.

Prudká dělostřelba ruská potrvála plných 24 hodin a po této přípravě přešli Rusové k útoku. Již v prvním náběhu ztrácí u Koňuch 1. bosenský pluk prvou i druhou linii zákopů; zajato bylo asi 20 důstojníků a přes 1000 mužů.

Na sever od 1. bosenského pluku umístěn byl před Hodovem 75. a severněji ke Travotlukům 35. pěší pluk, jež měly v té době mužstvo skoro úplně české a s poměry velmi nespokojené. V prudkých útocích třetího dne, za nepatrné přestřelky pěchoty, vzdal se více než jeden prapor 75. pěšího pluku po dorozumění s předními strážemi ruskými, jež, jak jsme se později dověděli, byli Češi. Vojáci tohoto pluku přešli tak rychle, že ani praporeční velitelství nemělo času ustoupiti a bylo zajato, s ním podpluk. D. a major M.

V důsledku toho stálo dělostřelectvo v prostoru před Josefovkou více než kilometr obnaženo, čehož ku podivu našeho i divisního štábu Rusové nevyužili; stályť naše zálohy od fronty příliš vzdáleny, až u vsi Kalné. Fronta silně zakolísala, avšak zařazením záloh říšských Němců stěží, avšak přece udržena. Chování Rusů v útoku bylo bravurní a všichni velitelé, jak telefon hlásil, vyslovovali nad tím svůj podiv.

Byl to velmi těžký den a zhoubně působící, mistrně řízená ruská dělostřelba způsobila nám několik raněných. Pozdě navečer ulehlo mužstvo vysílené těžkou, namáhavou palbou (2—4 rány v minutě) jsouc i v noci voláno ke střelbě.

Nadcházel nový den, 2. červenec, den, v němž po prvé po 300 letech postupovalo české národní vojsko proti svému dávnému nepříteli ve svých plucích pod vlastními prapory. Kdo z nás to tehdy tušil? Nikdo! Československé pluky věděly, že mezi pěchotou rakouského vojska jsou části české, a byly ve spojení s předními strážemi, ale i nás uvědomit, massu vojska, bylo to možné?

Ráno kolem 5. hodiny zasáhla ruská zničující palba znovu úsek Romano a rozšířila se k úseku Josef. Velitelé pruských částí před námi stojících žádali od nás stále intenzivnější palbu, jež směřovala všechna k severovýchodu. Bylo veliké vedro, slunce pálilo nemilosrdně do našich těl. Všichni vojíní pracují z blůz vysvlečení; na slunci je 33—35° C. Nestačíme dovážet vodu k pití i k chlazení ocelových hlavních. Ze čtyř děl jedno skorem stále mění glycerin, jenž se v cylindrech přímo vaří. Ruská pěchota bravurně útočí a dociluje úspěchů.

Bitva na levém křídle u Travotlok jest v plném proudu. Slyšet je hromové ruské „Urá“ za neustálé dělostřelby. Táhne východní vítr a vrhá nám všechen dým střel jako mlhu nazpět, usnadňujíc Rusům postup. Telefon hlásí: „32. honvédská divise a naše levé křídlo prolomeny a zatlačeny do hloubky až 6 km nazpět, části 35. pěšího pluku se vzdaly; velmi důležité opevnění výšiny „Mogila“ kóta 394 padlo po prudkých útocích do rukou Rusům.“

Cítili jsme, že ústup nás nemine. O ½12. hod. dopol. dvakrát najíždějí kolesny a zase se vracejí. Odjezd děl již nařízený opět odvolán. Pěchota, zbytky 75. a části 35. pěšího pluku promíšeny pěchotou 20. pruské divise, postupuje a znovu dobývá prvé čáry. Po

druhé však ustupuje před strašným ruským útokem a udržuje se v zákopech zálohy.

Je poledne, tři děla odjíždějí a čtvrté kryje ústup. Polní houfnice již dávno ustoupily, kanony přejíždějí; ústup je tedy jistý. Naše třetí baterie má ztráty 21 koní, německá baterie, mající ukořistěná ruská děla (Deutsche Beute-baterie) ztratila 5 mužů a 18 koní; my máme 3 raněné. Plynové granáty jako včera i dnes zasypávají údolí, ztěžující ústup a omamující mužstvo.

Houfy raněných berou se zvolna cestou, přeplněnou vozy. V 1 hod. odjíždí i poslední dělo; jdu s jedním ze svých lidí ze stanoviště děl a prohlížíme si naposled podzemní kryty, na nichž naši lidé tolik času a mozolné práce zanechali.

Šrapnel vyprovázejí nás údolím i vesnicí Hodovem, jež na třech místech hoří, zapálena byvší střelbou. Pruská pěchota obsazuje v rojích návrší před vsí. Střelba úplně umlkla, kolem 6. hodiny večerní je úplný klid. Daleký obzor hoří nádherným sluncem západu. Zaujímáme postavení děl v myslivně za Hodovem, úplně vysílení a desorganisováni.

Proč nevyužili Rusové paniky a nepořádku v řadách rakouských vzniklého? Na tuto otázku nás všech bylo teprve po 14 dnech odpověděno úplnou demoralisací ruských vojsk za ústupu k Tarnopolu.

Tak skončil den slavného vítězství československé brigády u Zborova a zprávy, jež přinesly zahraniční časopisy, ani rakouská vláda nemohla již umlčeti; poskytly nám Čechům duševního vzpružení, ale uvrhly nás též v těžké okovy.

Pěchota, jež divisi zbyla, stažena a vyšetřována později kdesi u Brodů a pak přemístěna na italské bojiště. I pozorovatelé dělostřelectva vyšetřování a podezřívání z dorozumění s nepřítelem; avšak nic nedokázáno, hoši byli chytří. Však přece bylo chování 19. pěší divise v bitvě u Zborova předmětem interpelace německých poslanců ve vídeňském parlamentě. Ministr zeměbrany Georgi v odpovědi přiznal, že chování některých vojenských částí nebylo bojoavné.

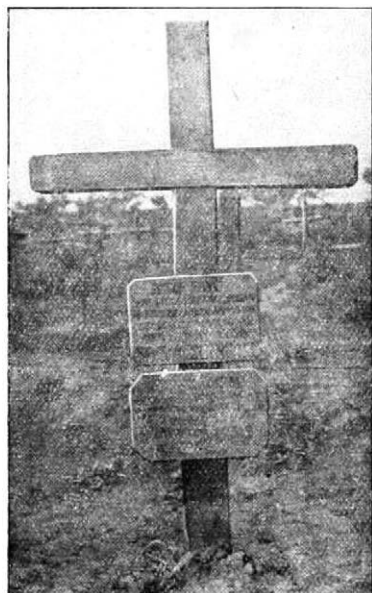
Dělostřelectvo ponecháno na frontě a přiděleno 20. ruské divisi, s níž po nešťastném posledním pokusu ruském o průlom dne 19. července a následovavším ústupu tarnopolském bylo vláčeno až na hranice Haliče a Bukoviny. O zacházení s námi a upotřebení nás dělostřelců Prušáky, byla by celá kapitola. Těžké, velmi těžké boje prodělávali jsme na cestě za ustupujícím ruským vojskem. Vesnice: Sloboda Zlotá, Laskovce, Kopyčynce a jiné byly svědky hrdinství českých dobrovolníků.

Avšak demoralisace ruského vojska byla úplná; mužstvo neposlouchalo svých představených a podplaceným agentům podařilo se tak rozvrátiti největší moc vojenskou. Jaké to přineslo výsledky, vidíme dnes zřejmě. — — —

Za šest neděl po bitvě zborovské, dne 19. srpna, vracelo se dělostřelectvo 19. pěší divise nazpět od východních hranic haličských. Přijížděli jsme od Tarnopole k Jezierné, kdež jsme měli být naloženi do vlaků a odvezeni na italské bojiště; pěchota divise byla již v Itálii a prodělala řadu těžkých bojů. Má baterie zůstala toho dne ve vypálené Jezierné a utábořila se vedle hřbitova, kde bylo množství hrobů vojenských z bojů r. 1915 a 1916; k těmto přibýlo něco hrobů ruských. Mezi nimi našel jsem jeden hrob s nápisem českým a ruským, jenž nám dokazoval pravdu o útoku československé bri-

gády u Zborova, již ostatně nám již dříve potvrdili na ústupu tarnopolském i různí zajatí Rusové.

Z velkého počtu nápisů na křížích poznamenal jsem si dva, hlásající, že v hrobech těch spí věčný sen českoslovenští dobrovolníci, padlí v boji za svobodu svého národa.

Hrob praporčíka Fryče Josefa (Jezierná).

Prvý zněl, nejprve česky: Josef Fryč, praporčík 1. československého střeleckého pluku 2. roty, zemřel od ran 26. června 1917. Z boje u Zborova 19./VI. 1917. Rodem z Prahy — Čechy. Spi sladce, hrdino!

Na kříži byla upevněna ještě tabulka s podobným nápisem v ruském jazyku.

Druhý sousední hrob měl nápis jenom ruský a tento, pokud jsem ruštinu ovládal, jsem přeložil a zaznamenal ve svém deníku.

Nápis zněl: Zde odpočívá prach dobrovolníka Čecha 1. československého střeleckého pluku. Podporučík Igor Vilímek. Padl smrtí chrabrých za svobodu Slovanů. Spi, druhu, sladkým snem! Mír prachu Tvému!

Nápisy jsou přesně podle tabulek křížů, první s datem podle ruského kalendáře, druhý byl bez označení data smrti. Vyvolaly mnohou hádku mezi českým a německým mužstvem baterie.

U civilního obyvatelstva jsem se dověděl, že ruské vojsko užívalo hřbitova v Jezierné pro všechny vojíny zemřelé v tamější nemocnici, avšak z té velké bitvy počátkem července, že jsou veliké mohyly u Cecové. Zjistil jsem, že ta velká bitva, za níž prý se třásla Jezierna, byla bitva zborovská, ve které my, má baterie, stáli jsme na levém křídle útoku československých dobrovolníků u vsi Hodova.

Ještě téhož dne k večeru vypravil jsem se koňmo hledati hroby dobrovolníků českých u Cecové a dotazy u obyvatelstva našel jsem

je brzy. Několik velkých společných hrobů zdobených několika kříži, pěkně drnem obložených a ohrazených kůly s ostnatým drátem, byly viditelným znamením české hrdinnosti, dokladem, jak hluboce byl chápán boj za svobodu československým dobrovolníkem, jenž dovedl umírat, bylo-li toho třeba, bez výčitek a smlouvání. Hrdinně obětovali vše, co měli nejdražšího, svůj život.

Dokázali celému světu i našim doma, že jsou odhodláni za svobodu a samostatnost Čech a Slovenska bojovati na život i na smrt.

* * *

Snad tato malá vzpomínka, upřímně psaná, přispěje k poznání toho, jaký duch ovládal české lidi v rakouských řadách, kteří nemohli nijak přispěti k osvobození svého národa.

Plukovník v. v. Josef PALDUS:

Kartografie za dob napoleonských.

Její vliv na vedení války se zvláštním zřetelem
k tažení v letech 1812—1815.

Historicko-grafická studie s dodatkem a s 5 přílohami mapovými.*)

I. Povšechný stav kartografie.

Je těžko mluvit — s ojedinělými výjimkami — na počátku XVIII. století o skutečně vědeckém zkoumání povrchu zemského a jeho útvarů, zejména plastiky. Dobu triangulace, přesných geodetických snímků a kritické oceny map zahájil Cesar François Cassini de Thury. Vzorová mapa Francie, spočívající na velkém a přesném měření země (1750—1793) byla epochou pro pokrok kartografie. Mnohé státy brzy následovaly a zhotovovaly topografické práce, jichž základní důležitost pro celé bytí národů stále zřetelněji vystupovala do popředí. V této době měření — jak je Peschel označuje — udála se řada důležitých objevů. Počet a přesnost astronomických určení míst vzrůstaly, když Hadley 1731 vynalezl zrcadlový sextant a tím odstranil měření výšky pólu těžkopádnými astronomickými přístroji. Zdokonalení chronometru 1692—1776 umožnilo přesné určení času. Zatmění měsíce, nejvhodnější pomůcka určení zeměpisné délky, bylo postradatelné, když Cassini k výpočtu délkových rozdílů užil měsíců Jupiterových; tato metoda opět musila ustoupiti měření měsíčních vzdáleností a zakrytí hvězd, když Leonhard Euler a Tobiáš Mayer vydali zlepšené tabulky pro měsíc. V měření poledníků, aby vypočtena byla pravá velikost země, se pokračovalo spojenými silami. Měření části poledníku mezi Dünkirchen a Barcelonou r. 1792 prováděné Francouzi Mechainem a Delambrem, aby byla definitivně stanovena míra metrová, zůstane co do přesnosti a pečlivosti v provedení i výpočtech historickou pamětihodností.

Prvním snímkem krajiny, spočívající na astronomickém určení míst a spolu na geodetické triangulaci, byla právě zmíněná Cassiniho mapa Francie. Vzor ten našel brzy následovníků. Zeměpisec Bourguignon d'Auville (1697—1782), nástupce Delisleův, přivedl sebráním a bystrým použitím materiálu znázornění země na vysoký

*) Psáno pro Vojenské Rozhledy. Přeložil Č.